

ІННОВАЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ ЗІ ШКОЛЯРАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ЦЕНТРІВ

Шеплякова Ірина

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

iryna.shepliakova@hnpu.edu.ua

Рязанова Наталія

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

natalya12041977@gmail.com

Постановка проблеми. Процес соціалізації абсолютної більшості дітей, які проживають в Україні, відбувається за несприятливих умов (котрі доволі часто є вкрай небезпечними). Адже, безперечно, війна впливає на всі сфери життя дитини, і, зокрема, на її психологічний стан, мотивацію до навчання, можливість спілкування з однолітками, рівень сформованості та розвитку необхідних соціальних навичок, успішність процесу інтеграції в наявну систему соціальних зв'язків тощо. Розуміння ризиків та виважений соціально-педагогічний підхід до вирішення проблеми соціалізації дітей, зокрема шкільного віку, у громадах, що постраждали від війни, є критично важливими для відновлення нормальної життєдіяльності дітей, їхньої подальшої успішної соціалізації. Це вимагає пошуку інноваційних форм і методів соціально-педагогічної роботи, використання яких, зокрема в умовах цифрових освітніх центрів, сприятиме інтеграції молодих українців у суспільство, їхньому соціальному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукових джерел та практики соціально-педагогічної роботи засвідчив, що проблема соціалізації дітей у постраждалих від війни громадах є відносно новою для вітчизняної науки загалом та галузі соціальної роботи зокрема. Адже до початку повномасштабної російсько-української війни окреслена проблематика була предметом дослідження лише окремих учених (О. Караман, В. Курило та С. Савченко [3]; К. Левченко, В. Панок та І. Трубавіна [7]), які вивчали соціалізацію дітей у контексті соціальних потрясінь. У той час, як у воєнних умовах (коли суттєво ускладнився процес соціалізації абсолютної більшості дітей, і, насамперед, тих із них, хто проживає в постраждалих від війни громадах) ця проблема, що вимагає негайного вирішення, привернула увагу наукової спільноти та практиків. Зокрема, окремі її аспекти розкриті в працях В. Бондаренко [1], І. Пампури та Л. Процик [5], Я. Юрків [2] та інших учених. При цьому з'ясовано, що особливостями соціалізації дітей в умовах війни є те, що цей процес (який, як зазначалося, відбувається за несприятливих та небезпечних суспільних умов) поступово набуває в переважній більшості дітей рис, характерних для абераційної соціалізації (тобто негативної, хибної, спотвореної, викривленої).

Водночас установлено, що соціальними інституціями, на базі яких можуть бути створені сприятливі умови для успішної соціалізації дітей шкільного віку в постраждалих від війни громадах, є цифрові освітні центри. Слід зазначити, що ідея створення цифрових освітніх центрів – «безпечних,

затишних просторів для навчання й дозвілля школярів від 6 до 18 років» [4] – виникла та реалізовується в межах відповідного проєкту міжнародного благодійного фонду «savED» як спроба «швидкої освітньої допомоги» [4] для громад, що постраждали від війни. Адже саме швидке відновлення базового доступу дітей до освіти в населених пунктах, у яких суттєво пошкоджено освітню інфраструктуру, є одним із пріоритетних напрямів роботи в таких громадах. Команда БФ «savED» (за підтримки низки міжнародних партнерів) упродовж 2022–2024 років створила та підтримує мережу з кількох десятків цифрових освітніх центрів (зокрема в Харківській області). Спеціально розроблена програма з академічних занять і низка найрізноманітніших позашкільних активностей, які на базі цифрового освітнього центру проводять тьютори, доповнює створений фізичний простір освітніми рішеннями для повернення дітей до навчання та сприяння їхній успішній соціалізації. У визначеному контексті актуальним вбачається проаналізувати досвід соціально-педагогічної роботи з соціалізації школярів в постраждалих від війни громадах в умовах цифрових освітніх центрів.

Мета статті – проаналізувати та узагальнити досвід соціально-педагогічної роботи зі школярами в громадах, що постраждали від війни, в умовах цифрових освітніх центрів; виокремити інноваційні форми та методи такої роботи.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши практичний досвід діяльності цифрових освітніх центрів у громадах Харківської області, що постраждали від війни, нами виокремлено перелік форм та методів роботи (традиційних та інноваційних), завдяки використанню яких (серед іншого) здійснюється і процес соціалізації школярів (зазначений перелік нами представлено в публікації «Досвід соціально-педагогічної роботи з соціалізації дітей у громадах, що постраждали від війни, в умовах цифрових освітніх центрів» [6]). У межах цієї статті хотілося більш детально розкрити окремі інноваційні форми та методи роботи на базі цифрових освітніх центрів, через використання яких створюються сприятливі умови для успішної соціалізації школярів у таких громадах.

Насамперед, це антифейкова інтелектуальна онлайн-гра «НотаЄнота.Games» – інтерактивний авторський проєкт Альони Романюк, досвідченої фактчекерки та засновниці популярних інформаційних ініціатив «НотаЄнота» та «По той бік путінської брехні». Це інтелектуальна гра, що успішно застосовується в цифрових освітніх центрах і має на меті навчити учасників розпізнавати фейки, дезінформацію та маніпуляції в медіапросторі. Проєкт поєднує освітній контент із ігровими механіками, що дозволяє учням у захопливій формі розвивати критичне мислення, вчитися перевіряти факти, розпізнавати маніпуляції в новинах і соціальних мережах, розуміти методи поширення дезінформації. Цифрові освітні центри успішно використовують «НотаЄнота.Games» як інструмент для соціалізації школярів. Завдяки інтерактивному формату гра допомагає підвищити, з одного боку, медіаграмотність дітей, а, з іншого, – їхню згуртованість та рівень соціальної адаптованості. Адже вони вчаться не лише аналізувати інформацію, але й

спілкуватися, працювати в команді, критично мислити. Таким чином, «НотаЄнота.Games», сприяючи опануванню учнями знаннями та практичними навичками в сфері медіаграмотності, водночас виступає ефективним інструментом соціально-педагогічної роботи в цифрових освітніх центрах, допомагаючи школярам адаптуватися до сучасних інформаційних викликів.

Ще однією інноваційною формою роботи є інтерактивна виставка «EDAR: за лаштунками реальності» – це інноваційний проєкт, який поєднує в собі сучасні технології доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR), а також можливості штучного інтелекту (AI). Ця унікальна ініціатива стала важливим інструментом у роботі з соціалізації учнів у цифрових освітніх центрах в умовах воєнного часу, коли дезінформація та маніпуляції становлять суттєву загрозу для зростаючого покоління – молоді генерації українців. Задля долучення до презентованого інноваційного проєкта тьютори цифрового освітнього центру мають подати заявку на платформі edar.app. Після цього вони отримують набір інтерактивних постерів для безкоштовного використання в своєму освітньому середовищі. Разом із постерами також завантажується мобільний додаток EDAR, що дозволяє активувати їх за допомогою технологій доповненої реальності (AR). XR-виставка EDAR включає 20 інтерактивних постерів, кожен із яких розкриває важливі аспекти медіаграмотності, соціальної відповідальності та критичного мислення. Долучаючись до такого проєкту учні не лише здобувають нові знання, а й вчаться застосовувати їх на практиці в повсякденному житті. Завдяки виставці «EDAR: за лаштунками реальності», цифрові освітні центри створюють сприятливе середовище для соціалізації школярів, де поєднуються навчання, взаємодія та емоційна підтримка. Виставка стає не просто навчальним інструментом, а ефективною платформою для розвитку ключових соціальних компетенцій.

Також слід зупинитися і на проєкті «Оновлена інформатика – ІТ-студії», в основі якого використання інноваційного підходу до викладання інформатики в українських школах. При цьому мета проєкту полягає не лише в опануванні учнями знань з програмування, але й у формуванні та розвитку в них здатності працювати в команді, спілкуватися, бути креативними та генерувати нові ідеї. У межах реалізації проєкту «Оновлена інформатика – ІТ-студії» використовуються такі форми і методи, що, на нашу думку, сприяють успішній соціалізації школярів у постраждалих від війни громадах:

- робота в команді – спільно працюючи над проєктами, школярі отримують досвід командної взаємодії, удосконалюють комунікативні навички, уміння співпрацювати, розподіляти відповідальність;
- презентація розроблених проєктів перед однокласниками, вчителями та батьками, що сприяє розвитку в школярів ораторських навичок, уміння відповідати на запитання, адекватно реагувати на критику;
- участь у конкурсах та хакатонах, у ході проведення яких школярі можуть познайомитися зі здобувачами інших закладів освіти, поділитися своїми знаннями та досвідом, а також отримати нові знання та сформувати уміння;

– спілкування з менторами – ІТ-фахівцями, у ході якого останні діляться зі школярами своїм досвідом та дають поради, мотивують до подальшого саморозвитку та самореалізації.

Отже, проєкт «Оновлена інформатика – ІТ-студії» – це дієвий інструмент, впровадження якого не тільки допомагає зробити процес навчання для школярів більш цікавим, ефективним та результативним, а й створює умови для їхньої успішної соціалізації.

Також слід зазначити, що в межах роботи екосистеми надолуження освітніх втрат у вітчизняну практику, зокрема й на базі цифрових освітніх центрів, активно впроваджується інноваційний формат, так званого, «перевернутого класу», в основі якого – використання в освітньому процесі таких інструментів, як штучний інтелект, інтерактивні навчальні кейси-уроки, «Убер-Школа».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, цифрові освітні центри є інститутами соціалізації дітей в постраждалих від війни громадах. Інноваційні форми та методи роботи (зокрема, антифейкова інтелектуальна онлайн-гра «НотаЄнота.Games», інтерактивна виставка «EDAR: за лаштунками реальності», проєкт «Оновлена інформатика – ІТ-студії» та ін.), які успішно впроваджуються на базі таких центрів, здатні забезпечити адаптацію дітей до нових реалій, створити умови для їхньої успішної соціалізації та соціального розвитку. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в необхідності розробки та теоретичного обґрунтування технології соціально-педагогічної роботи з соціалізації школярів у громадах, що постраждали від війни, в умовах цифрових освітніх центрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко В. Проблеми соціальної адаптації молодших школярів в умовах воєнного часу. *Вересень*. 2022. № 93. Т. 2. URL: <https://surl.gd/rtfmkd> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Караман О. Л., Юрків Я. І. Індивідуально-психологічні чинники абераційної соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України. *Education and Pedagogical Sciences*. 2019. № 1 (168). С. 66–75.
3. Курило В. С., Савченко С. В., Караман О. Л. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України : монографія. Київ : Талком, 2018. 240 с. URL: <http://surl.li/tgpom> (дата звернення: 29.01.2025).
4. Міністерство освіти і науки України створило мапу цифрових освітніх центрів. *Міністерство освіти і науки України*: вебсайт. URL: <https://surl.gd/udsxqt> (дата звернення: 28.02.2025).
5. Процик Л., Пампура І. Психологічні особливості та правовий захист дітей в період збройного конфлікту. *Психологічний часопис*. 2019. Т. 5. № 11. С. 253–267. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psch_2019_5_11_19 (дата звернення: 04.03.2025).
6. Рязанова Н. В., Шеплякова І. О. Досвід соціально-педагогічної роботи з соціалізації дітей у громадах, що постраждали від війни, в умовах цифрових освітніх центрів. *Сучасні реалії та перспективи соціального*

виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 07.11.2024 р. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди. С. 249–252. <https://surl.gd/kgzidp> (дата звернення: 04.03.2025).

7. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навч.-метод. посіб. / за ред. К. Б. Левченко, В. Г. Панок, І. М. Трубавіної. Київ : Агентство «Україна». 2015. 176 с.